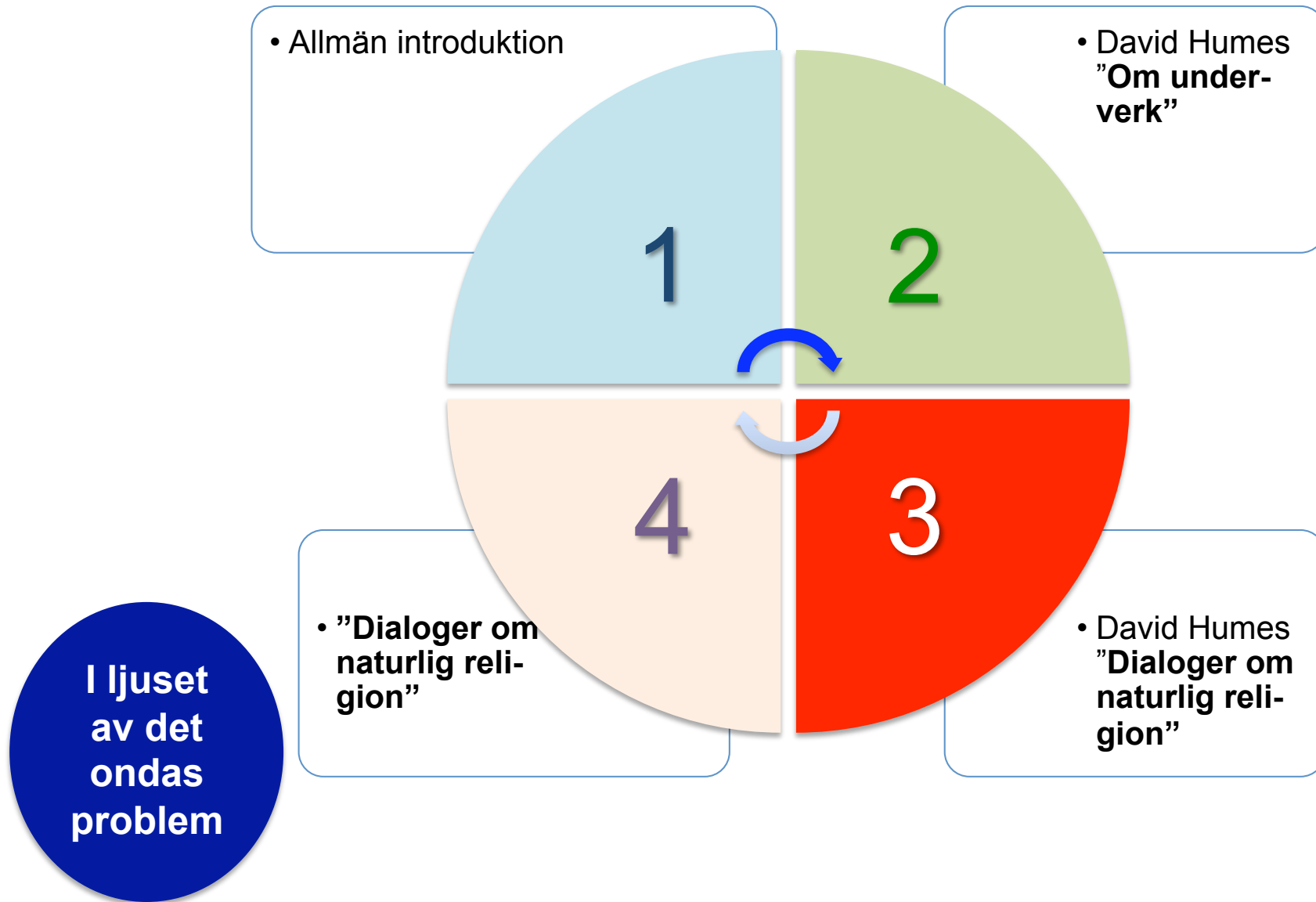

Religionsfilosofi

INTRODUKTION

Föreläsningar i religionsfilosofi

Kunskapsteoretiskt frågekomplex i kursen

- Finns det rationella grunder för religiösa trosföreställningar?
- T.ex. för tron på Guds existens, övernaturliga väsen och krafter, underverk och mirakler, självandring, ett liv efter detta?

Finns det rationella skäl att tro på

???

Finns det rationella skäl att tro på

???

På vad då?

Gudsbegreppet i klassisk religionsfilosofi

Gud tillskrivs dessa egenskaper:

- **EVIG** – oändlig existens
- **ASEITET** – självtillräcklig existens (*ad se esse*)
- **VÄRLDENS SKAPARE** – ”ur intet” (*ex nihil*)
- **UPPRÄTTHÅLLARE AV VÄRLDSORDNINGEN**
- **ALLESTÄDESNÄRVARO** – ubikvitet
- **PERSONLIG** – en varelse snarare än en kraft
 - **Allgod** gränslös självutgivande kärlek
 - **Allsmäktig** omnipotent
 - **Allvetande** omniscient

Fullkomlighetens
attribut

- Detta gudsbegrepp är gemensamt för de tre stora monoteistiska världsreligionerna – judendom, kristendom, islam.
- Det filosofiska gudsbegreppet är mer abstrakt än de gudsföreställningar som figurerar i folklig tro.

Gudsbevis Kan man bevisa existensen av en sådan gud? Finns det några belägg för att en sådan gud existerar? Eller skäl att tro att en sådan gud inte existerar?

Tro i frånvaron av bevis?

Handlar religiös tro (*faith*) snarare om tillit/förtröstan/hopp än om försanthållande tro på basis av evidens (*belief*)?

Är den religiösa tron inneboende irrationell?

”Jag tror därför att det är absurt”, *credo quia absurdum*

Ett par
PRAKTISKA SKÄL
att tro på Gud

PASCALS VAD

1

Blaise Pascal
1623-1662
Tankar

Voluntarism

- Religiös tro är ett **medvetet** och **frivilligt val**, enligt Pascal.
- Guds existens kan varken bevisas eller vederläggas.
- Vi **måste** ta ställning i frågan om Guds existens, enligt Pascal, och göra det på basis av en **riskkalkyl** – och **satsa** på det ena eller andra alternativet.
- Det är ett **praktiskt val** som vi inte kan komma ifrån.

Pascals vad

**Det är SANT
att Gud
existerar**

**Det är INTE
SANT att Gud
existerar**

Satsa på att
**Gud
existerar**

Oändlig
belöning –
episk vinst

Ingen förlust

Satsa på att
**Gud inte
existerar**

Oändligt
straff – episk
förlust

Ingen
belöning –
meningslös
"vinst"

SATSA PÅ ATT GUD EXISTERAR!

”Om du vinner, så vinner du
allt; om du förlorar, så
förlorar du intet!”

Det som är mest *praktiskt klokt*, är att satsa på
att Gud existerar, trots att vi inte har avgörande
teoretiska skäl för att tro att Gud existerar.

Kan man verkligen VÄLJA att tro på Gud?

PASCALS SVAR

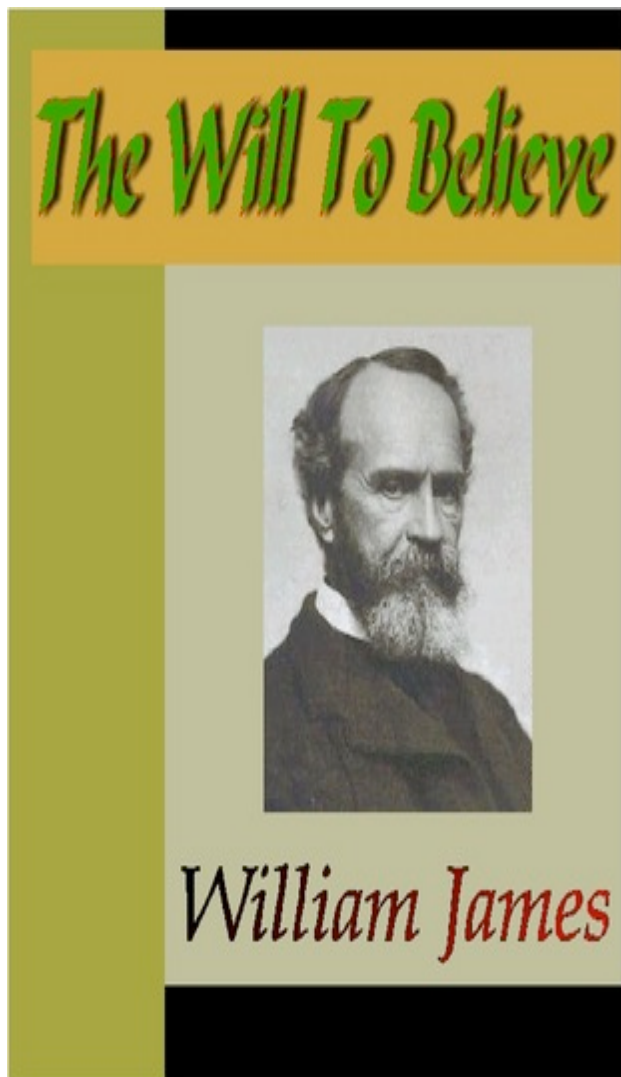
- ***Inte direkt – man kan inte tvinga sig själv att ha en övertygelse som man inte har.***
- ***Men indirekt kan man välja: när man har satsat på att Gud existerar väljer man att börja göra saker som troende gör – be till Gud, gå i kyrkan, läsa Bibeln, bikta sig, fasta etc.***
- ***Man betar sig som om man vore troende. Efterhand uppstår en tro på riktigt.***

#Självmnipulation och självsuggestion

Ett pragmatiskt skäl att tro?

2

- ✧ William James (1842-1910), amerikansk psykolog och filosof
- ✧ ***Viljan till tro*** (1897)

Om man förnekar Guds existens, leder detta till hopplöshet och förtvivlan.

Om man bejakar Guds existens, får man hopp och framtidstro.

Gudstron är psykologiskt nyttig och därför pragmatiskt sann.

Tro utan bevis

- Att tro på Gud utan bevis är praktiskt rationellt, enligt James.
- Tron gör oss bättre i stånd att nå våra mål.
- **Parallell** Antag att du måste klara av en svår uppgift. Du vet inte om din förmåga är tillräcklig för uppgiften. Om du väljer att tro på din förmåga, så är chansen större att du klarar av uppgiften än om du fokuserar på bristen på bevis eller belägg (för att du har förmågan).

Teoretiska skäl att tro på Gud

Klassiska gudsbevis

- ❑ Det ontologiska gudsbeviset
- ❑ Det kosmologiska gudsbeviset
- ❑ Det teleologiska gudsbeviset

Det ontologiska gudsbeviset

- A priori, oberoende av erfarenheten.
- **Poäng:** Det ligger i själva begreppet om Gud att Gud måste existera.

Den cartesianska varianten

Det ligger i begreppet om Gud att Gud är ett absolut fullkomligt väsen.

Det är omöjligt att tänka sig något som är fullkomligare än Gud.

René Descartes
1596-1650

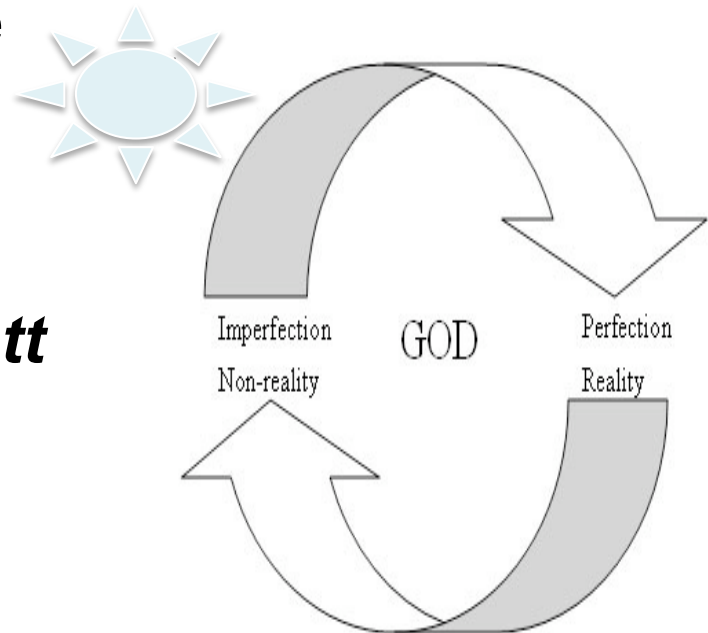

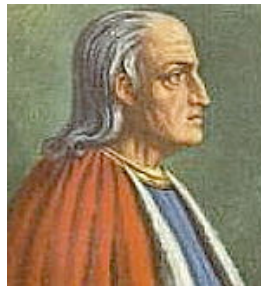
Om Gud inte existerar, så skulle Gud sakna en fullkomlighet (existens).

Om Gud inte existerar, så skulle man kunna tänka sig ett väsen som var fullkomligare än Gud, dvs ett väsen som var som Gud och som dessutom hade den fullkomligheten att det existerade.

ALLTSÅ: Gud måste nödvändigtvis existera – det är självmotsägande att förneka Guds existens ("existens" ingår analytiskt i begreppet "Gud").

Anselms bevis

**Anselm av Canterbury
(1033-1109)**

- ① Gud är det som är sådant att något fullkomligare inte kan tänkas.
- ② Det är fullkomligare att existera i verkligheten än att existera enbart som en idé.
- ③ Om Gud inte existerar i verkligheten, så kan man tänka sig något som är fullkomligare än Gud.
- ④ Det är omöjligt att tänka sig något som är fullkomligare än Gud.
- ⑤ Alltså: Gud existerar (i verkligheten och inte enbart som en idé).

***Gaunilo från
Marmoutier
framställde
ett reductio
ad absurdum-
argument mot
Anselms
gudsbevis***

Gaunilos ö

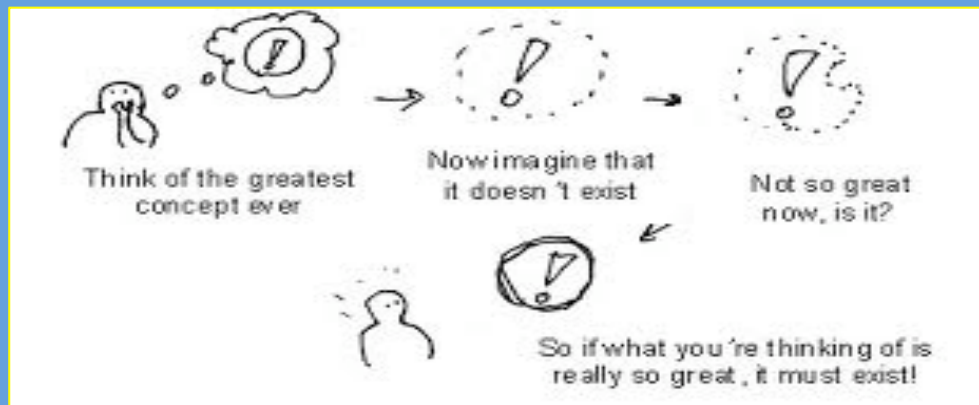

- ① Den försvunna ön är den mest storslagna ö man kan tänka sig.
- ② Det är mera storslaget att existera i verkligheten än att existera enbart som en idé.
- ③ Om den försvunna ön inte existerar i verkligheten, så kan man tänka sig en mera storslagen ö.
- ④ Det är omöjligt att tänka sig en ö som är mera storslagen än den försvunna ön.
- ⑤ Alltså: Den försvunna ön existerar (i verkligheten och inte enbart som en idé).

DEN PERFEKTA PIZZAN

**Den perfekta
pizzan är den
största pizza
man kan tänka
sig...etc.**

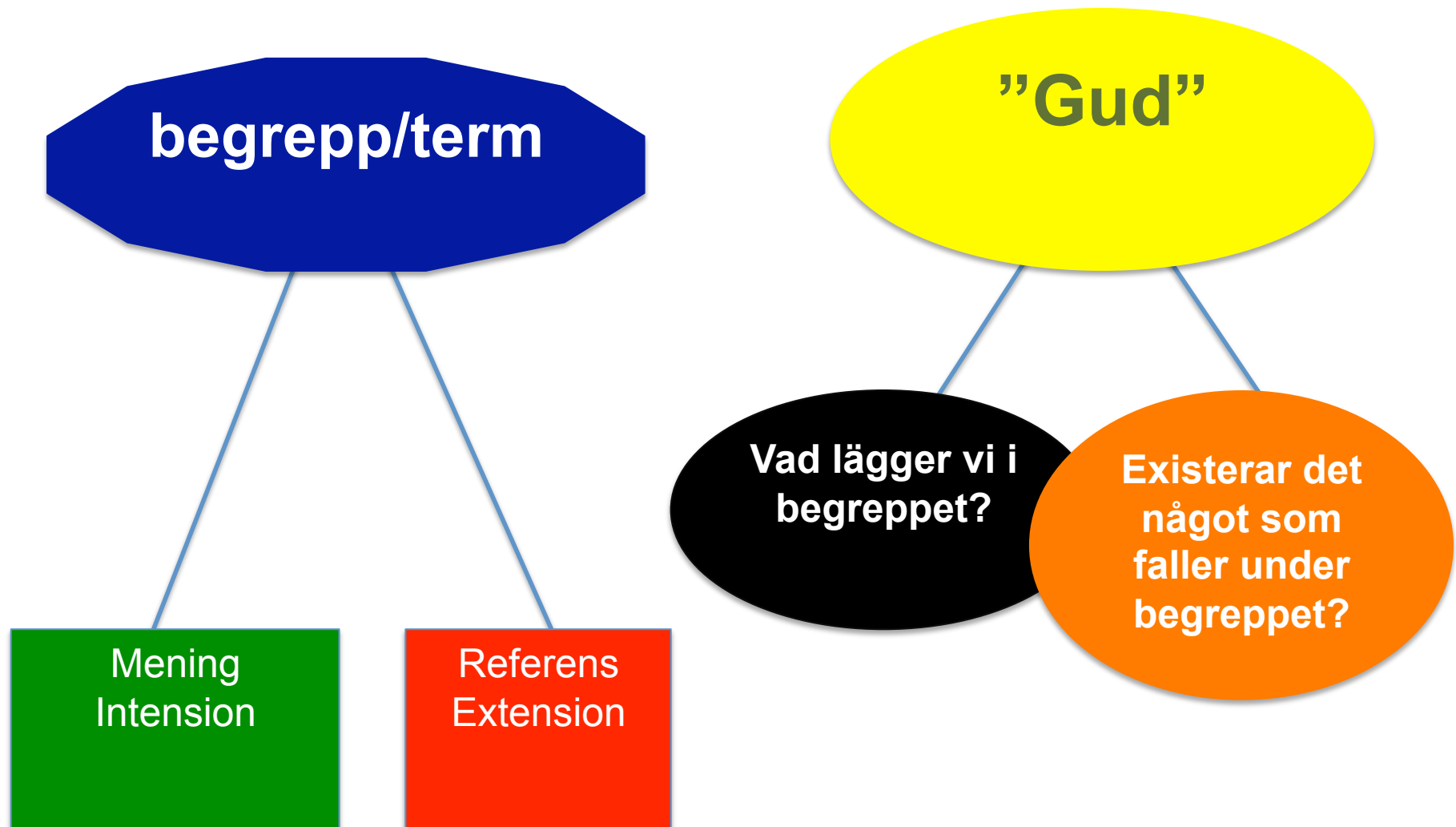

Problem

Kan man verkligen *definiera fram* existens?

Eller måste det alltid vara en öppen fråga huruvida det existerar något som faller under det definierade begreppet?

Det kosmologiska gudsbeviset

- Härleder Guds existens utifrån det faktum att kosmos – ett ordnat världsallt – existerar.
- Finns i flera olika varianter – bl a hos Thomas av Aquino (1225-1274).

”Den orörde röraren”

- Allt som sker (allt som finns) har en orsak.
- Orsaken är i sin tur en verkan av något, vilket i sin tur är en verkan av något, etc.
- Kedjan av orsaker och verkningar måste ha en första början någonstans – den kan inte vara oändlig.
- ***ALLTSÅ: Det måste finnas en första orsak, Gud (”den orörde röraren”), alltings urgrund.***

”Kontingensbeviset”

- ① Vi kan erfara att saker uppstår och förgås.
- ② Det finns alltså sådant som är kontingent – som både har möjlighet att existera och att inte existera.
- ③ Om det inte finns något som existerar med nödvändighet, finns det ingen tillräcklig grund för att det kontingenta skulle existera.
- ④ Det kontingenta existerar.
- ⑤ Alltså: Det måste finnas något som existerar av nödvändighet (= ”Gud”) och som är en tillräcklig grund för existensen av det kontingenta.

Problem 1

Varför kan inte kedjan av orsaker och verkningar vara oändlig?

Problem 2

Även om (det som sker i) världen måste ha en första orsak eller grund, så följer inte att denna måste vara en gudom med medvetande och vilja.

Det teleologiska gudsbeviset

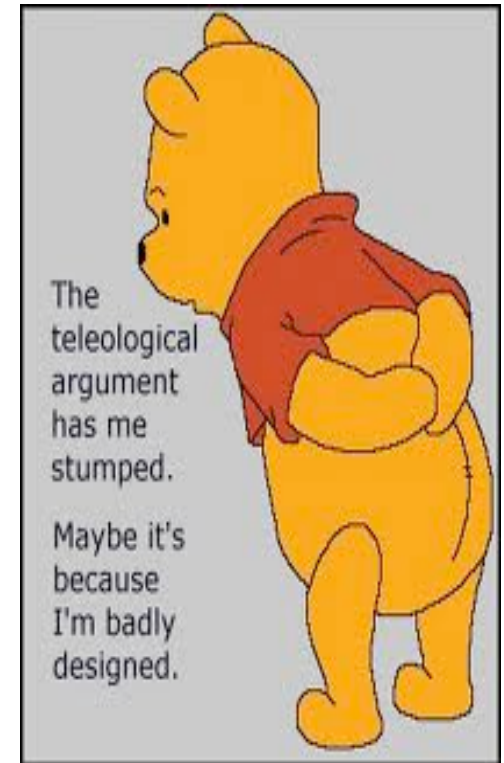
- A posteriori-argument
- Grundat på observationer av världens ordning
- "Intelligent design"

Den generella idén

Det finns en planmässig och ändamålsenlig ordning överallt i naturen, på alla nivåer.

Det är osannolikt att denna ordning har tillkommit av en slump, utan den måste vara skapad av en intelligent upphovsman, Gud.

Det teleologiska gudsbeviset är centralt i Humes "Dialoger om naturlig religion"

MYCKET mer om detta i nästa vecka!

Hume och religionen

DAVID HUME

1711-1776

- ✧ Skeptisk filosof – ateist eller agnostiker?
- ✧ Religiösa trosföreställningar behövs inte — vare sig för vetenskapens eller moralens skull
- ✧ ***Varför religionsfilosofi?***
Befria mänskligheten från vidskepelse och fördomar
Förstå religiösa trosföreställningars ursprung och funktion

Hume om religiösa föreställningars grund

*Religionens
naturhistoria*
(1757)

Är religiös tro naturligt?

Religiositet är ***inte*** en ***primär*** eller ursprunglig mental inställning – ingår inte i människans naturliga konstitution som ett anlag, en drift, ett behov etc

Religiösa föreställningar är mycket vanligt förekommande, men inte totalt universella. Det finns individer (och t.o.m. hela folk) som aldrig utvecklar sådana föreställningar.

Gudstrons ursprung

- ❖ Gudstron uppstår sekundärt ur människans naturliga intresse för ”de skiftande och motstridiga skeendena i människolivet” – födelse och död, sjukdom, krig, oväder, naturkatastrofer osv
- ❖ Sådana händelser väcker djupa känslor, vilka sedan projiceras på övernaturliga väsen (gudar och högre makter) som identifieras som de okända och osynliga orsakerna till händelserna

Projiceringen sker i ett försök att bättre hantera och kontrollera tillvaron, genom att behaga de krafter som råder över liv och död.

En känsloprojicering bortom förnuft

- Religiösa trosföreställningar har inte sitt ursprung i filosofiska argument eller andra typer av rationellt grundade resonemang.
- Förnuftet ("reason") sysslar med relationer mellan **idéer** i analyser och slutledningar.
- Religiositet bygger på sinnlig erfarenhet – direkta **intryck** av skeenden i verkligheten omkring oss.
- Dessa intryck väcker i sin tur andra intryck, känslor, som projiceras på övernaturliga väsen.

***Jag är rädd för åskan.
Åskguden är farlig och arg.***

Religionens ursprung

Religion och negativa känslor

Flertalet gudar är skapelser av människors fruktan, ängslan, ångest och tungsinne

Mot idén att religiositet skulle vara förbundet med särskilt "fina" känslor, t.ex. av vördnad för livet.

Från polyteism till monoteism

- ◆ *De tidigaste religionerna var polyteistiska.*
- ◆ *Övergången till monoteism sker inte pga rationella insikter utan "i en anda av smicker och kryperi" – när en gud höjs över alla de andra.*
- ◆ *Ett mellanled i utvecklingen från poly- till monoteism är monolatri = dyrkan av endast en gud, som favoriseras*

